

Kunstdorp Grimbergen VZW is een vereniging die het artistiek erfgoed van Grimbergen (de deelgemeenten inbegrepen) wil bestuderen, beschermen en laten uitstralen. In deze nieuwsbrief presenteren we u dat erfgoed en informeren we u over onze activiteiten.

WINDKRACHT

De weergoden kunnen je goed of slecht gezind zijn. Op 'Goesting', de beurs voor verenigingen die in april plaatsvond in het Prinsenbos zag het er aanvankelijk goed uit. Na weken van regen toch een droge dag. Iedereen stond goedgehumt in zijn kraam tot plots de wind opstak. Alles wat niet vast lag, vloog in het rond. Zandzakjes werden aangevoerd om het kraam staande te houden.

Voor de molenaar van de 'Moulin de Laeken' zou het een topdag geweest zijn, de wieken draaiden dol. Maar lag zijn molen wel in Laken? U leest het verder in deze nieuwsbrief.

Ondertussen vulden de vele bezoekers ons wedstrijdformulier in, ze zochten op twee tekeningen de vier verschillen. En de winnaar is: Joycelyn uit Grimbergen. Ze mocht thuis een pakket schildergerei ontvangen. Proficiat!

Ik wens u allen een droge, windstille zomer.

Marc Van Godtsenhoven
Voorzitter KunstDorp Grimbergen

MISLEIDENDE PLAATSNAMEN

Misschien is het jou ook al overkomen. Je geeft je ogen de kost op de kijkdagen van een openbare veiling en je aandacht wordt getrokken door een landschap of een stadsgezicht dat je vertrouwd voorkomt. De catalogus vermeldt als titel *'Dorpsgezicht'*, maar je weet beter: dit is het Kerkplein van je eigen vertrouwde dorp.

Ander scenario: Je doorbladert de catalogus en je ziet een werk met als titel *'Landschap met Watermolen van Grimbergen'*, geschilderd door Victor Wagemakers (1876-1953).

Als je dan in de tentoonstelling naar het schilderij in kwestie op zoek gaat, stelt je vast dat het werk inderdaad een watermolen voorstelt, maar zeker geen exemplaar uit Grimbergen. Hetgeen het meest opvalt is het dubbel waterrad, een hoogst interessante opstelling die alvast niet in Grimbergen voorkomt. De gebouwen zijn ook heel typisch, maar kunnen aan geen enkel gebouw uit de gemeente gelinkt worden.

Eigenlijk betreft het hier de molen van Volsem te Sint-Pieters-Leeuw, een belangrijke watermolen op de Zuun, die vandaag niet langer in de idyllische omgeving staat die door Wagemakers op doek werd vastgelegd.

Van waar dan die foutieve titel? Het achterhalen daarvan is een moeilijke onderneming, die meestal tot falen gedoemd is. Wie ging er in de fout? De kunstenaar? De eigenaar van het kunstwerk? De verkoper ervan? In dit geval is het ondenkbaar dat Wagemakers die fout zou begaan hebben, daarvoor kende hij de streek te goed en bovendien liggen er tussen Grimbergen en Sint-Pieters-Leeuw minstens vijftien kilometer in vogelvlucht.

Laten wij er dan van uitgaan dat het veilinghuis een beetje te veel fantasie aan de dag heeft gelegd. Al te vaak moet je vaststellen dat een stadsgezicht met oude huizen en een middeleeuws aandoend bruggetje stevast te Brugge wordt gesitueerd, terwijl de kenner er Gent, Mechelen of misschien Oudenaarde in herkent.

Het helpt je natuurlijk een heel stuk verder als de kunstenaar zelf een plaatsaanduiding geeft, meestal bij de signatuur en soms op de achterkant. Bij sommigen gebeurt dat heel systematisch. Dat maakt het identificeren en dateren van werken van Paul Delvaux extra gemakkelijk.

Henri Evenepoel (1872-1899), een van onze belangrijkste vertegenwoordigers van het impressionisme, is ook in onze streek werkzaam geweest. In het patrimonium van de gemeente Schaarbeek treffen wij een aquarel van hem aan dat een windmolen voorstelt. Het werk draagt de titel *'Moulin à Laeken'*.

Bij nader onderzoek blijkt het echter de molen van Strombeek te zijn. Die bevond zich op het hoogste punt van het dorp, langs de Romeinse Steenweg, op de plek waar vandaag de Mormonenkerk staat. Evenepoel kunnen wij die onnauwkeurigheid niet kwalijk nemen, want hij heeft zijn schildersezels neergezet op de rand van de Romeinse Steenweg. Ik kan mij indenken dat het daar, op het einde van de negentiende eeuw, niet duidelijk moet geweest zijn waar Laken ophield en waar Strombeek begon. Aan weerskanten van de weg zullen de aardappelvelden er even schraal hebben uitgezien. Hoe dan ook dit is een historisch interessant document: de herinnering aan de molen van Strombeek, de zogenaamde 'molen van Andries', die in 1907 werd gesloopt.

'Vue de Humbeek' lezen we aan de onderrand van dit charmant werkje van François Gomzé (1861-1949). De kunstenaar heeft die vermelding zelf aangebracht en zo hoeven wij niet eraan te twijfelen dat dit tafereel hem ergens in Humbeek is overvallen.

Het werk van Gomzé wordt gekenmerkt door sfeerschepping: een landelijke idylle, een hoevetje in de sneeuw, een straat bij maanlicht. Hier heeft hij iets niet-alledaags opgemerkt en die indruk wil hij vastleggen. Over de weg, die wat verder overgaat in een soort dorpsstraat, loopt een rudimentaire constructie, een leiding die in verbinding staat met een groot watterrad tegen de zijgevel van een gebouw.

Het gaat hier manifest om een molen van een speciale aard. Het water wordt van hogerop aangevoerd. In dit geval kan dat niet anders zijn dan het zeekanaal Brussel – Willebroek. Wellicht zal er ter hoogte van het kanaal een schot zijn en wordt er enkel water afgetapt wanneer de machine die door het wiel wordt aangedreven in gebruik is.

Gomzé is niet uit op een technische uitleg; hij kijkt vooral naar de visuele impact van die constructie op die plek. Iemand met meer interesse voor mechaniek zou ook een kijkje genomen hebben in het gebouw. Hij dus niet.

En zo blijven wij in het ongewisse. Welke machine werd hier aangedreven? Waartoe werd zij gebruikt? En op welke locatie vond die activiteit plaats? Wellicht komen wij het nooit te weten. Daarom is het best de blik van de kunstenaar te volgen en zonder verdere vragen met hem te genieten van een curiosum uit een andere tijd.

Rik Sauwen

DE SPRIETMOLEN EN HET HOOGSTE WATERMOLENLANDSCHAP

De Maalbeekvallei in Grimbergen is een cascade van vijf in elkaar overlopende watermolenlandschappen. Door de eeuwen werden watermolens gebouwd en werd de beek zo verlegd dat ze de reusachtige waterwielen kon aandrijven.

De molens, het landschap en de beek horen bij elkaar, ze zijn 'één en al' erfgoed. Erfgoed is voor altijd en voor iedereen.

Honderd jaar geleden poseerde de molenaarsfamilie fier voor hun Sprietmolen. De fotograaf maakte het plaatje precies vanop de plaats waar straks de sneltram van Willebroek naar Brussel langs zal komen.

Er is wat fantasie of een teletijdmachine nodig om die eeuw te overbruggen. Kunnen de personages op de molenverlaten de sneltram in de toekomst zien? Maar straks vanop de sneltram weten wij zeker dat ze er ooit waren.

Pleinairisme

Onze landschapschilders lieten zich vaak door de molens en de Maalbeek inspireren. Ze kwamen vaak met tram G naar Grimbergen. Allicht heeft de bereikbaarheid te voet vanaf de tramhalte 't Bareelke daarmee te maken. Stroomopwaarts ligt de 's Gravenmolen en in de andere richting de Liermolen en de Tommenmolen. Er zijn van vele kunstenaars, talloze schilderijen, tekeningen en gravures van deze drie watermolens.

Karel Van Delm - Sprietmolen

Hoog in de vallei, ver van de tramhalte, ligt de Sprietmolen waarvan wij slechts één schilderij kennen. Gelukkig is het goed bewaard in het patrimonium van de gemeente Grimbergen. Het is een vrij groot werk, 80 x 100 cm, met een fraai zicht op de molen en geeft unieke iconografische info.

De Sprietmolen is de enige bovenslagmolen in Grimbergen. Het water loopt boven in het waterwiel dat op de zijkanten flenzen heeft zodat de schoepen afgesloten zijn. Het vangt het water netjes op. Het wiel had een doormeter van 3,50 meter. Een bovenslagrad maakt op die manier gebruik van de volledige valhoogte waardoor het erg efficiënt energie opwekt.

Een niet te onderschatten bijkomend voordeel is de draairichting van het wiel: in de stroomrichting van de beek, zodat alle meedrijvende rommel gewoon over het wiel gaat. Er is dus geen krooshek dat vrijgehouden moet worden nodig.

Gelukkig zijn er nog enkele postkaarten van de Sprietmolen.

Deze is van op het bovenwater. Het toont het enorme potentiële vermogen van de molen.

Bedenk erbij dat dit machtige water straks de 4 andere watermolens op de Maalbeek kan beroeren.

Of deze met de Drijpikkel in de achtergrond. Vanop wat nu de Bouchoutlaan is zien wij de uitgedoste molenaarsfamilie voor hun molen met de diepe Maalbeekvallei in de achtergrond. Van de A12 en van de sneltram van Willebroek naar Brussel was toen nog geen sprake. Misschien reed Tram L Van Brussel-Noord naar Londerzeel nog langs de baan naar Meise. Maar die tram is sinds lang verdwenen.

Vandaag zit het verloederde Sprietmolentje genepen tussen de Bouchoutlaan en de A 12. Langs die snelweg komt opnieuw een tram. Een sneltram, en die moet er ook nog door : tussen het talud van de snelweg en de oostgevel van de molen blijft slechts 20 meter over. Ook als de aangebouwde koterij zonder erfgoedwaarden gesloopt wordt komt de sneltram nog rakelings langs de historische watermolen.

De werkvennootschap die belast is met de aanleg van een sneltram, binnen de plannen 'werken aan de Ring' heeft een sloopvergunning gevraagd voor het molentje.

Toen wij op vraag van de Plantentuin de locatie bezochten om te adviseren wat het energie opwekkend vermogen van de Sprietmolen zou kunnen zijn hing de beslissing van de gemeente Grimbergen aan het toegangshek.

'Sloopvergunning geweigerd' gelukkig maar.

Hoewel in de goedgekeurde ontwerpplannen het molentje, in een park langsheen de tramlijn, een mooie toekomst toebedeeld kreeg was het bij een volgende presentatie van het volledige tramtraject plots helemaal verdwenen. Toch de hoogste tijd om vragen te stellen.

Op zoek naar een zinvolle (her) bestemming

Recent was er een vergadering op het gemeentehuis met alle betrokken partijen. Wij wilden graag pleiten voor een project waarbij met een historische watermolen hernieuwbare energie opgewekt wordt. Dit naar analogie van wat de Oyenbrugmolen verder op de Maalbeek doet.

De Nationale Plantentuin heeft belangstelling in de Sprietmolen als leverancier van energie. Zij zien wel de mooie kans om zo de enorme kosten voor hun energie verbruik enigszins te doen dalen. Maar ze kunnen daarvoor bezwaarlijk de hele molen in beheer nemen.

Maar dit 'vanop de sneltram' zeer zichtbare en duurzame energieproject waarbij historisch erfgoed ingeschakeld wordt en zich zo onsterfelijk maakt verdient alle steun. De Sprietmolen bewaakt bovendien het hoogste watermolenlandschap op de Maalbeek bij het begin van de vallei in Grimbergen.

De provinciale erfgoedstichting ERF wil de Sprietmolen adopteren als de gemeente lid wordt. Dat zal mogelijk voor het volgende gemeentebestuur zijn. Dan moet Onroerend Erfgoed ook nog een duit in het zakje doen. Het is zeker mogelijk om rond de Sprietmolen een prachtig erfgoed/energie project met grote uitstraling te realiseren.

Maar dat veronderstelt de wil om het te doen lukken. De opmerking dat dit bij de Oyenbrugmolen mogelijk was dankzij het engagement van de familie Van Hemelrijck en de VZW Oyenbrugmolen is terecht. Niets gaat vanzelf en van bij de aanvang kregen wij de wind tegen. 'Bonne chance' moest bemoedigend klinken.

Al te vaak worden wij met de ambtelijke reflex geconfronteerd, vaak zonder uitleg of gewoon omdat ze zelf het ambt zijn, waarom iets niet zou kunnen. En daarmee is de kous af. Is die arrogantie een blijk van wijsheid of is het angstig zelfbehoud? Waarom komt men er zelden toe om het eens om te draaien?

Wat kunnen wij doen zodat iets wel kan, hoe vinden wij samen een evenwichtige oplossing?

De Oyenbrugmolen, het laagstgelegen watermolenlandschap

Beneden in de vallei, dicht bij de monding van de Maalbeek in het kanaal, ligt de Oyenbrugmolen. Ook een eind te voet van de tramhalte en de Herberg 't Bareelke. En onderweg langs de Maalbeek stap je voorbij de Liermolen en de Tommenmolen, twee andere wondermooie watermolens die hun rad spectaculair door het water laten beroeren. Waarom zou je verder gaan?

*Victor Fermeus
Oyenbrugmolen*

Bij de Oyenbrugmolen mis je dat, het is een turbinemolen. Van het horizontale rad zie je niets het zit verborgen in de ingewanden van de energieomvormer.

En er zijn nog 2 andere schilderijen van de Oyenbrugmolen bekend. Zo hebben we 3 schilderijen van 3 verschillende meesters en alle 3 vanuit hetzelfde standpunt. Met zicht op de vol gestuwde Maalbeek, maar zonder waterwiel.

*Prosper De Wit
Le moulin blanc*

*De wereld van Ernest
Betigny:
Oyenbrugmolen met
steeds hetzelfde
huizeken en bakhuis.*

Van op dat zelfde standpunt zie je nu wel een waterwiel. En voor de werkbrug nog een brug over de Maalbeek. En toen stond het waskot en bakoven in wat ooit 'Lachaertsmolen' was nog tot op de oever van de beek.

Met zicht op de sturing van de bijpasschuif, die de doorstroomcapaciteit van de Maalbeek bij de Oyenbrugmolen verzekert.

Erik Van Hemelrijck

OPEN MONUMENTENDAG

KunstDorp Grimbergen is een partner in de multimediale tentoonstelling in de Oyenbrugmolen ter gelegenheid van de Open Monumentendag.

Lost & Found': Aardig gewroet in de monumentale vallei van de Maalbeek.

Een erfgoed inclusief project dat de erfgoedwaarden van de Oyenbrugmolen en de omgeving wil versterken en het erfgoed onmisbaar maken door het in te zetten om andere belangrijke maatschappelijke doelen te realiseren. Zoals energie, ecologie, toerisme en wonen. In dialoog tentoonstellen, muziek maken, eten en drinken.

Zoeken, vinden, tonen en praten. Zoals de landschapschilders op zoek waren naar het pittoreske erfgoedlandschap om het op canvas te vereeuwigen. Jean Van Cleemput een pionier op klompen.

Oyenbrug & Omgeving en de aardboor. Op zoek in de aarde om te vertellen over de historie sinds het midden-neolithicum, over mensen hun cultuur en hun gebouwen. Scan het verleden van de ondergrond.

Een duik in het archief van Alfred Hardy in een zichtbaar dialoog. Een inkijk in het technisch vernuft, utopische ideeën en de figuur achter de markante, elegante cirkelvormige vliegtuighangars.

Wat doet een watermolenlandschap nu eigenlijk, meten is weten.

Een vliegveld uit WOII laat sporen na en verbluffend monumentaal brutalisme.

De bodem ontharden en slopen om een wandelpark te maken als oplossing voor wateroverlast.

Op zoek naar oude recepten om ze klaar te stoven in 't Ovenbuur.

Brouwersgeheimen ontsluiten in een klimaat van wilde gisten kan lekker smaken.

Op zoek naar traditionele melodieën die ons inspireren en beroeren.

In samenwerking met het Cc Strombeek, de gemeente Grimbergen, Cultuursmakers en de provincie Vlaams-Brabant.

De tentoonstelling kan bezocht worden:

**op het Oyenbrugmolenfeest en de OMD op 8 september van 10u tot 18u
op weekends 14 - 15 en 21 - 22 september van 14u tot 17u**

Jean Van Cleemput - zelfportret

Geloof je in het initiatief van KunstDorp Grimbergen ?

Word dan lid van KunstDorp Grimbergen vzw door 10 euro over te schrijven op rekeningnummer BE76 0019 1377 1095 met vermelding van naam en adres. Stuur eveneens je mail-adres naar info@kunstdorpgrimbergen.be. Je blijft dan onze nieuwsbrieven ontvangen en steunt de werking van de vzw.

Vzw KunstDorp Grimbergen wordt gesteund door volgende sponsors:

Redactie van de nieuwsbrief : hubert.swalens@skynet.be; wil je de nieuwsbrief niet verder ontvangen, stuur dan een kort bericht naar info@kunstdorpgrimbergen.be
